

ЩОДО КЛАСИФІКАЦІЇ УХВАЛ СУДУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

ABOUT CLASSIFICATION OF COURT ORDERS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Пилипенко С.В.,

аспірант кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

У статті розглядаються проблеми класифікації судових ухвал у кримінальному провадженні. На підставі критеріїв, сформульованих у науці кримінального процесу для класифікації судових рішень, та положень чинного законодавства виділені спеціальні критерії для класифікації, за якими судові ухвали поділені на окремі групи. Зокрема, здійснено поділ судових ухвал за стадіями кримінального провадження, за суб'єктом складом суду, за порядком кримінального провадження, за порядком та формою постановлення ухвали, за можливістю оскарження, за місцем у перебігу кримінального провадження, за функціями суду, за завданнями, на виконання яких спрямована ухвала.

Критично оцінюються наявні сьогодні у літературі підходи до класифікації ухвал залежно від стадій кримінального провадження, пропонується як критерій такої класифікації використовувати винятково передбачені чинним законодавством стадії кримінального провадження, без поєднання з іншими, неоднорідними критеріями. Зроблено висновок про недоцільність змішування в процесі класифікації судових ухвал (ухвал, винесених суддею одноособово чи колегіальним складом суду) та ухвал слідчого судді, що виносяться за межами судового розгляду.

Особлива увага приділяється класифікації ухвал за порядком їх винесення та формою. Визначено конкретні умови, за яких судові ухвали повинні виноситись у формі окремого документа. Розглянуто особливості оскарження таких ухвал, у результаті чого їх розподілено на дві групи залежно від можливості оскарження. Так само автором детально досліджується питання поділу ухвал залежно від їх місця у перебігу кримінального провадження, в результаті якого вдосконалено наукове розуміння проміжних та кінцевих (завершальних) ухвал, проведене розмежування між кінцевими та остаточними, а також кінцевими та підсумковими судовими ухвалами.

Також автором, зважаючи на цільове призначення ухвал, здійснено їх класифікацію залежно від завдань, задля досягнення яких постановляється ухвала (спрямування кримінального провадження, визначення процесуального становища та реалізація прав учасників провадження, збір доказів, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, перегляд судового рішення, його виконання).

Ключові слова: кримінально-процесуальні акти, судові рішення, ухвали суду, види судових рішень, класифікація ухвал суду.

The article considers the problems of classification of court awards in criminal proceedings. Based on the criteria formulated in the science of criminal procedure for the classification of court decisions, and the provisions of current legislation, special criteria for classification are identified, according to which court awards are divided into separate groups. In particular, the division of court awards by stages of criminal proceedings, by the subject composition of the court, by the order of criminal proceedings, by the order and form of award issuance, by the possibility of appeal, by place in criminal proceedings, by court functions, by tasks, to perform which the decision is aimed at.

Thus, the current approaches to the classification of awards depending on the stages of criminal proceedings are critically evaluated, it was proposed to use as a criterion for such classification only the stages of criminal proceedings provided by current legislation, without combining with other, heterogeneous criteria. The conclusion is made about the inexpediency of mixing in the course of classification of court awards (awards made by a judge alone or by a collegial composition of the court) and awards of the investigating judge, which are made outside the trial.

Particular attention is paid to the classification of awards according to the order of their issuance and form. Specific conditions are defined under which court awards must be made in the form of a separate document. The peculiarities of appealing such awards are considered, as a result of which they are divided into two groups depending on the possibility of appeal. The author also examines in detail the issue of division of awards depending on their place in criminal proceedings, which improved the scientific understanding of interim and final awards, the distinction between final and unappealable, as well as final and summing up court awards.

Also, the author, taking into account the purpose of awards, classified them according to the tasks for which the award is made (direction of criminal proceedings, determination of procedural status and implementation of the rights of participants, collection of evidence, application of measures to ensure criminal proceedings, review of court decisions, its execution).

Key words: criminal procedure acts, court decisions, court rulings, types of court decisions, classification of court rulings.

Постановка проблеми. Як відзначається у науковій літературі, будь-яка класифікація виступає способом пізнання конкретного явища, допомагає розкрити його сутність [1, с. 37]. Тому детальний аналіз ухвал суду, дослідження особливостей їх прийняття та оформлення на різних етапах кримінального провадження буде неповним без їх поділу на різного роду групи, використовуючи ряд критеріїв.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання класифікації судових рішень у кримінальному провадженні було досить ґрунтовно досліджено науковцями. Його торкалися у своїх роботах О.Я. Дубинський, П.А. Лупинська, Ю.В. Манаєв, О.Р. Михайленко, Н.Г. Муратова, О.В. Смирнов, В.А. Стрёмовський, Х.Р. Тайлієва, С.С. Тюхтенев, Ю.М. Харковець та інші. Зазвичай вони відштовхувались від класифікації, запропонованої П.А. Лупинською, за словами якої усі рішення, які приймаються у кримінальному процесі, можуть бути згруповані залежно від притаманних їм ознак і властивостей, так чи інакше висловлених у праві [2, с. 35]. Водночас науковці запроваджують і додаткові критерії для класифікації судових рішень. Водночас окремо класифікація саме ухвал суду в кримінальному провадженні здійснена не була, тому це питання є актуальним для дослідження.

Метою статті є визначення на основі теоретичних напрацювань та положень чинного законодавства чітких критеріїв для класифікації ухвал суду у кримінальному провадженні та виділення окремих видів таких ухвал за цими критеріями.

Виклад основного матеріалу. Класифікація судових рішень у науці кримінального процесу здійснюється за різними критеріями. За словами П.А. Лупинської, вони можуть бути класифіковані за змістом; за функціональним значенням; за суб'єктами, уповноваженими приймати рішення; за часом прийняття та тривалістю дії; за формою; за юридичною силою та за іншими ознаками [3, с. 26]. Х.Р. Тайлієва здійснює поділ судових рішень за такими критеріями, як вид провадження, процесуальна форма, характер питань, що вирішуються, суб'єктний склад, можливість оскарження [4, с. 52–59, 85–87]. Ю.М. Харковець доповнює ці критерії такими, як ініціативність в ухваленні судових рішень; функція, яку виконує суд у кримінальному провадженні; ознака стадійності кримінального провадження і його рух до завершення [5, с. 98–102].

Більшість із наведених критеріїв можуть бути використані під час класифікації ухвал суду, зважаючи, однак, на особливості останніх.

Так, за видом провадження Х.Р. Тайлієва поділяє судові рішення на: 1) судові рішення, що ухвалюються під час досудового розслідування в межах здійснення функції судового контролю; 2) рішення суду під час провадження в суді першої інстанції; 3) рішення суду під час провадження в суді апеляційної інстанції; 4) рішення суду під час провадження в суді касаційної інстанції; 5) рішення суду під час провадження у Верховному Суді України; 6) рішення суду під час провадження за нововиявленими обставинами; 7) рішення суду під час виконання судових рішень [4, с. 52]. Як вірно уточнює Ю.М. Харковець, урахуовуючи законодавчий підхід до розуміння кримінального провадження як досудового розслідування і судового провадження, місце судових рішень у структурі кримінального провадження, вважається за доцільне в такому разі вести мову не про вид кримінального провадження, а про його стадії [5, с. 100–101]. При цьому, продовжуючи класифікацію за вказаним критерієм, Х.Р. Тайлієва поділяє рішення суду під час провадження в суді першої інстанції на рішення суду під час підготовчого провадження та рішення суду під час судового розгляду, а також залежно від виду порядку провадження: загального чи особливого (спрощене провадження щодо кримінальних проступків; провадження в суді присяжних; провадження на підставі угод; провадження щодо окремої категорії осіб; провадження щодо неповнолітніх; провадження щодо примусових заходів медичного характеру; провадження щодо примусових заходів виховного характеру; провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю) [4, с. 53–54]. Тобто в цьому разі критерієм виступає стадія чи порядок провадження. Тоді як, класифікуючи судові рішення під час провадження в судах наступних інстанцій, вона поділяє їх на ті, що стосуються скарги, заяви, та ті, що стосуються результатів розгляду справи [4, с. 54–55], тобто залежно від змісту рішень. Видається, що використання в межах однієї класифікації неоднорідних критеріїв є методологічно помилковим. Тому також не можна погодитись з авторами «Посібника з написання судових рішень у цивільному і кримінальному судочинстві», які одночасно використовують два різні критерії для поділу ухвал – залежно від суб'єкта постановлення та стадії кримінального провадження, та визначають наступні різновиди ухвал: ухвала слідчого судді під час досудового розслідування; ухвала судді (суду) щодо відводу іншого судді (суддів); ухвали суду першої інстанції, які постановляються після надходження обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотання про закриття справи і до завершення підготовчого засідання; ухвала суду першої інстанції, яка постановляється під час розгляду провадження по суті; ухвали судді або суду, постановлені під час перегляду судових рішень в апеляційному або в касаційному порядку; ухвали суду за наслідками кримінального провадження за нововиявленими обставинами; ухвали суду, які постановляються після набрання судовим рішенням законної сили [6, с. 142].

Х.Р. Тайлієва за суб'єктом складом суду судові рішення поділяє на:

- рішення, які ухвалюються слідчим суддею, суддею одноособово, до яких вона відносить, зокрема, усі рішення слідчого судді, а також судді, який одноособово вирішує відповідні процесуальні питання;
- рішення, які ухвалені в колегіальному складі [4, с. 58–59].

Знову ж таки, позиція цієї вченої викликає заперечення. Як видається, віднесення до однієї класифікаційної групи рішень, винесених слідчим суддею та судом у складі одного судді, є помилковим. Дійсно, сьогодні питання про те, чи є ухвала слідчого судді судовим рішенням, залишається відкритим, зважаючи на законодавчу

невизначеність. Проте й ототожнювати рішення суду, що діє у складі судді одноособово, та рішення слідчого судді не можна. Як вірно вказує М.О. Карпенко, слідчий суддя і суд є суб'єктами кримінального процесу, які мають різну функціональну спрямованість і реалізують повноваження на різних етапах кримінального провадження. Дійсно, такий висновок узгоджується із приписами ст. 3 КПК України щодо визначення цих суб'єктів. Крім того, у главі 29 КПК України, яка визначає види, зміст та властивості судових рішень, взагалі нічого не говориться про рішення слідчого судді. До того ж місце розташування відповідної глави у КПК України свідчить, що вона присвячена винятково кінцевим та проміжним рішенням, які постановляє (ухвалює) суд у процесі вирішення справи по суті під час судового розгляду [7, с. 54].

Так само, відповідаючи на питання про можливість роз'яснення ухвали слідчого судді, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ у своєму листі №10-1332/0/4-13 від 22.08.2013 р. вказав на види судових рішень, визначені в ст. 369 КПК, якою встановлено, що судові рішення може бути викладене у формі вироку або у формі ухвали суду. Таким чином, ухвала слідчого судді не віднесена до рішень, які можуть бути предметом роз'яснення в порядку, передбаченому ст. 380 КПК. Крім того, ухвали слідчого судді, на відміну від ухвал суду, постановляються під час досудового розслідування, а не судового провадження. Тому ухвала слідчого судді не відповідає критерію стадії кримінального провадження, під час якої приймається судове рішення, що його може бути роз'яснено [8]. І хоча в подальшому Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ свою думку щодо можливості роз'яснення ухвали слідчого судді змінив на протилежну [9; 10], наведена Судом аргументація в частині відмінностей між ухвалою слідчого судді та суду в особі одного судді має право на життя.

Застосовуючи наведене вище до класифікації ухвал суду та виходячи з критерію стадії кримінального провадження, на якій постановляється ухвала, їх можна поділити на такі види:

- ухвали суду, постановлені під час підготовчого провадження;
- ухвали суду, що постановляються на стадії судового розгляду;
- ухвали суду, що постановляються на стадії апеляційного перегляду судових рішень;
- ухвали суду, що постановляються на стадії касаційного перегляду судових рішень;
- ухвали суду, що постановляються під час провадження за нововиявленими або винятковими обставинами;
- ухвали суду, що постановляються на стадії виконання судових рішень.

За критерієм суб'єктного складу суду, що постановляє ухвали, їх можна поділити на такі види:

- ухвали суду, що постановляються судом у складі судді одноособово;
- ухвали суду, що постановляються судом у колегіальному складі професійних суддів;
- ухвали суду, що постановляються судом у колегіальному складі професійних суддів та присяжних.

За видом порядку кримінального провадження можна виділити ухвали суду, що постановляються в загальному порядку кримінального провадження та особливих порядках кримінального провадження, а саме:

- ухвали суду, що постановляються в кримінальному провадженні на підставі угод;
- ухвали суду, що постановляються в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення;
- ухвали суду, що постановляються в кримінальному провадженні щодо окремої категорії осіб;
- ухвали суду, що постановляються в кримінальному провадженні щодо неповнолітніх;

– ухвали суду, що постановляються в кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру;

– ухвали суду, що постановляються в кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю.

Наступним критерієм класифікації, що застосовується науковцями, є форма судових рішень, під якою Х.Р. Тайлієва розуміє умови, порядок їх ухвалення, а також процедуру закріплення [4, с. 86]. Відповідно до цього критерію авторка виділяє письмові та альтернативні судові рішення. До першої групи вона відносить рішення, що відповідно до КПК України ухвалюються винятково у письмовій формі і у виді окремого документа. Ці судові рішення мають свою процедуру ухвалення – в нарадчій кімнаті, оформлюються у виді окремого письмового документа і можуть бути оскаржені (ч. 2, 3 ст. 371 КПК України) [4, с. 86]. До іншої групи належать ті судові рішення, що ухвалюються без виходу до нарадчої кімнати, в умовах судового засідання, усно, заносяться до журналу судового засідання і зазвичай оскарженню не підлягають (ч. 4 ст. 371 КПК України). Ці судові рішення за розсудом суду також можуть ухвалюватися у нарадчій кімнаті, якщо у цьому є необхідність, зокрема, у випадках, коли рішення вимагає додаткової мотивації, що не вкладається в межі журналу судового засідання, або коли прийняття рішення потребує створення особливих умов, певного проміжку часу для його підготовки та оформлення, зокрема у випадках, коли виконавцями судового рішення є інші особи, крім учасників судового розгляду [4, с. 86–87]. Зважаючи на таку альтернативу та прийняття цих рішень в усній чи письмовій формі, авторка називає їх альтернативними [4, с. 55–56].

Як зазначив Ю.М. Харковець, для такого поділу запропоновано дві не пов'язані між собою позиції, тому вказаний автор судові рішення пропонує поділити на ті, що є окремим процесуальним документом із викладом на паперовому носії та електронному носії, та ті, що вносяться до журналу судового засідання; за порядком ухвалення – судові рішення, що ухвалюються в нарадчій кімнаті і судові рішення, що можуть прийматись без виходу до нарадчої кімнати; за порядком проголошення – структурно-змістовно повні і неповні (на момент проголошення складено лише резолютивну частину) [5, с. 101].

Водночас аналіз законодавчих положень дозволяє зробити висновок, що виділені за різними критеріями групи співпадають за своїм фактичним наповненням, тобто судові рішення, викладені у формі окремого документа, виносяться судом у нарадчій кімнаті та повинні містити усі змістовні елементи, передбачені ч. 1 ст. 372 КПК України. Ухвала, що постановляється без виходу до нарадчої кімнати, заноситься до журналу судового засідання та в стислій формі містить лише мотивувальну та резолютивну частини. Тому виокремлення трьох окремих критеріїв для здійснення поділу судових рішень на одні й ті ж дві групи видається недоцільним, оскільки лише зайве ускладнює класифікаційну систему судових рішень. Доцільно навпаки узагальнити ці критерії, звести їх до одного, який, використовуючи термінологію КПК України, можна визначити як порядок ухвалення та форма судових рішень, що по суті й було здійснено Х.Р. Тайлієвою.

З огляду на цей критерій ухвали суду за порядком постановлення та формою можна поділити на: ті, що викладаються окремим документом (постановляються в нарадчій кімнаті, підписуються суддею (суддями) і приєднуються до справи; містять вступну, мотивувальну та резолютивну частини); та ті, що заносяться до журналу судового засідання (постановляються судом без виходу до нарадчої кімнати; містять висновок суду та мотиви, з яких суд дійшов такого висновку). Відповідно до чинного КПК України в нарадчій кімнаті постановляються ухвали про відвід судді, присяжному, прокурору, слідчому, захиснику,

представнику, експерту, представнику персоналу органу пробації, спеціалісту, перекладачу, секретарю судового засідання (ст. 81 КПК України); ухвали, пов'язані зі звільненням присяжних від участі в розгляді кримінального провадження, а також із самовідводом і відводом присяжних, у випадках, коли вихід до нарадчої кімнати буде визнаний судом необхідним (ст. 387 КПК України); ухвали про усунення присяжного від подальшої участі в судовому розгляді кримінального провадження (ст. 390 КПК України); ухвали суду апеляційної інстанції щодо законності та обґрунтованості вироку суду першої інстанції (ст. 405 КПК України). Водночас цей перелік не можна вважати вичерпним.

Зміст нормативних положень КПК України дозволяє виділити значну кількість ухвал, які через особливості їх винесення та виконання повинні бути винесені лише в формі окремого документа. По-перше, це ухвали, якими суд доручає іншим державним органам проведення тих чи інших дій, в тому числі тих, що обмежують права особи та можуть виконуватись у примусовому порядку, оскільки така ухвала підлягає направленню її виконавцю та пред'являється особі, щодо якої вона винесена. Такими є, наприклад, ухвала про здійснення приводу (ст. 140 КПК України), ухвала про примусове залучення особи для проведення медичної або психіатричної експертизи (ст. 242 КПК України), ухвала про надання дозволу на примусове відібрання біологічних зразків (ст. ст. 245 КПК України), ухвала про проведення експертизи (ст. 332 КПК України), ухвала про доручення проведення слідчої (розшукової) дії (ст. 333 КПК України) тощо. По-друге, це ухвали, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку окремо від вироку суду. По-третє, це ухвали, якими завершується кримінальне провадження. Дві останні групи ухвал слід розглянути більш детально, оскільки в них вбачаються критерії для подальшої класифікації ухвал.

Так, за можливістю оскарження Х.Р. Тайлієва рішення суду першої інстанції поділяє на ті, що підлягають оскарженню, та ті, що не підлягають оскарженню [4, с. 87]. На відміну від вироків, далеко не всі ухвали можуть бути оскаржені в апеляційному порядку. Кримінальне процесуальне законодавство України передбачає два шляхи захисту прав учасників у разі винесення судом неправосудних ухвал: апеляційне оскарження ухвал (ст. 392 КПК України) та подання зауважень на журнал судового засідання (ст. 367 КПК України). Для того щоб ухвала могла бути оскаржена в апеляційному порядку, вона повинна бути викладена окремим процесуальним документом. Відповідно до ч. 1 ст. 392 КПК України в апеляційному порядку можуть бути оскаржені постановлені судами першої інстанції та такі, що не набрали законної сили, ухвали суду, про застосування чи відмову у застосуванні примусових заходів медичного або виховного характеру, а також інші ухвали у випадках, передбачених цим Кодексом. Це, зокрема, ухвала про закриття кримінального провадження (ст. 284 КПК України) та звільнення особи від кримінальної відповідальності (ст. 288 КПК України), ухвала про повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру (ст. 314 КПК України) та інші.

Решта ухвал суду, щодо яких КПК України не передбачає такої можливості, окремому апеляційному оскарженню не підлягають. Після внесення ухвали до журналу судового засідання вона стає його невіддільною частиною і окремо оскарженню в апеляційному порядку не підлягає. Учасник кримінального провадження у цьому разі може подати зауваження на журнал судового засідання (якщо вважає, що зміст ухвали суду відображений у ньому неповно чи неточно) або включити заперечення на таку ухвалу до апеляційної скарги на судові рішення, винесене за наслідками провадження. Водночас суд на власний розсуд може і такі ухвали винести у вигляді окремого документа.

Стосовно поділу судових рішень на групи залежно від їх місця у перебігу кримінального провадження слід зазначити, що ця проблема в теорії кримінального процесу вирішується дещо неоднозначно.

Так, П.А. Лупинська розрізняє «початкові», «проміжні» та «остаточні (підсумкові)» рішення, що приймаються у межах однієї стадії. При цьому початковими є рішення, які дають початок усьому провадженню в справі або конкретній стадії. Проміжні рішення приймаються у процесі провадження у справі в межах однієї стадії. Остаточні рішення завершують провадження в справі і виражають переконання з тих чи інших питань, що склалось у особи, яка виносить рішення [11, с. 37–38]. У розумінні цієї вченої підсумкові рішення можуть вноситись не тільки на судовій стадії процесу – вони лише повинні завершувати «провадження в справі на даній стадії». Тобто згідно з цим розумінням до остаточних рішень може бути віднесена і ухвала про призначення судового розгляду. При цьому П.А. Лупинська виділяла ще одне значення поняття «підсумкове рішення» – остаточним (підсумковим) визнається рішення суду, яке вступило в законну силу та стало обов'язковим для виконання [2]. У вказаному значенні остаточними є і проміжні рішення, які вступають в силу та підлягають виконанню.

Слід відзначити, що поняття «проміжних» та «остаточних» судових рішень міститься в КПК Російської Федерації. Остаточне судове рішення визначається як вирок, інше рішення суду, що приймається в процесі судового розгляду, яким кримінальна справа вирішується по суті (п. 53.2 ст. 5). Проміжне судове рішення – це всі ухвали та постанови суду, за винятком підсумкового судового рішення (п. 53.3 ст. 5).

Таке законодавче визначення навряд чи може бути визнане вдалим, оскільки не усі кінцеві рішення вирішують питання по суті обвинувачення. КПК України не містить схожого поділу судових рішень, а сама термінологія Кодексу з цього питання не відзначається узгодженістю. Так, у ч. 4 ст. 29 йдеться про судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті, в ч. 9 ст. 100 згадується судове рішення, яким закінчується кримінальне провадження, в ч. 1 ст. 330 – судове рішення, яким закінчено провадження в суді, а ст.ст. 500 та 512 встановлюють, що судовий розгляд завершується постановленням ухвали про застосування примусових заходів виховного характеру чи примусових заходів медичного характеру або про відмову в їх застосуванні.

Як вірно зазначає Ю.М. Харковець, йдеться про різні етапи судового провадження і різні рішення, які є підсумковими для тієї чи іншої стадії, етапу кримінального провадження. Поняття «підсумок» є доволі оціночним і може проявлятися і в закритті кримінального провадження, і у відкладенні судового розгляду, і у вирішенні слідчим суддею питання, віднесеного до його компетенції, наприклад, стосовно проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії, що оформляються ухвалою суду [5, с. 99]. Видається, що говорячи про підсумкові рішення у кримінальному провадженні, слід все ж таки виходити з того, що це провадження поділено на певні етапи – стадії, виходячи з безпосередніх завдань, які на них виконуються, а відповідно, досягнення цих завдань повинно виражатись у прийнятому за наслідками тієї чи іншої стадії рішенні, для якого назва «підсумкове» буде виправданою. Тому слід погодитись з П.А. Лупинською, що підсумковими є рішення, яким завершується провадження в цій стадії.

Однак поняття «підсумкове» та «остаточне» не можна ототожнювати щодо судових рішень. Слід погодитись з Ю.М. Харковцем, що остаточність судового рішення заперечує можливість його оскарження [5, с. 99]. Таким чином, йдеться про розглянутий уже критерій поділу судових ухвал за можливістю оскарження. Вказаний автор пропонує за ознакою стадійності кримінального

провадження і його руху до завершення використовувати такі лексеми, як «проміжні» (які супроводжують рух кримінального провадження) і «завершальні» (якими завершується кримінальне провадження, тобто робиться висновок у кримінальному провадженні по суті суспільно-правового конфлікту, зумовленого кримінальним правопорушенням (а не лише по суті обвинувачення)) судові рішення, причому вважає за доцільне судове рішення про закриття кримінального провадження перейменувати на вирок – як єдину форму судового рішення, яким вирішується в кримінальному провадженні суспільно-правовий конфлікт, зумовлений кримінальним правопорушенням [5, с. 99–100]. Видається прийнятним застосовувати поряд з терміном «завершальне» також і термін «кінцеве судове рішення», що зустрічається у науковій літературі та співзвучне з термінологією КПК України («судові рішення, якими суд закінчує судовий розгляд по суті», «судове рішення, яким закінчується кримінальне провадження», «судове рішення, яким закінчено провадження в суді»). При цьому навряд чи можна підтримати пропозицію Ю.М. Харківця про перейменування ухвал про закриття кримінального провадження на вирок, оскільки традиційно вирок єм раз закріплюється висновок суду по суті обвинувачення. Крім того, не всі кінцеві судові рішення постановляються по суті висушеного обвинувачення чи твердження про вчинення суспільно небезпечного діяння та, відповідно, є актами правосуддя (наприклад, ухвали про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 3-1, 5, 6, 7, 8, 9, 91 ч. 1, пунктами 2, 3 ч. 2 ст. 284 КПК України).

Таким чином, залежно від місця у перебігу кримінального провадження ухвали суду можна поділити на проміжні (серед яких можна окремо виділити проміжні підсумкові ухвали суду) та кінцеві (завершальні).

За функцією суду, яка знаходить своє вираження в ухвалі, їх можна поділити на ухвали суду, що є актами правосуддя, та такі, що є результатом здійснення інших функцій (наприклад, акти судового контролю).

Х.Р. Тайлієва виділяє також такий критерій для класифікації рішень, як характер питань, що вирішуються, за яким вона виділяє рішення пізнавального, пізнавально-розпорядчого, організаційно-розпорядчого характеру і рішення по суті кримінального провадження [4, с. 57–58]. При цьому поділ судових рішень за цим критерієм викликає певні зауваження. Так, як видається, усі судові рішення носять владно-розпорядчий характер, тому не зовсім зрозуміло, чим перша група відрізняється від другої. Так само не зовсім зрозуміло, чому рішення про призначення судового засідання чи рішення про відкладення судового розгляду віднесені до рішень пізнавально-розпорядчого характеру, а рішення про дозвіл на постановку запитань допитуваній у суді особі – до рішень організаційно-розпорядчого характеру. У цьому аспекті більш вдалою видається запропонована П.А. Лупинською класифікація процесуальних рішень [3, с. 28–29], на основі якої серед судових ухвал, з огляду на завдання, на виконання яких вони спрямовані, можуть бути виділені ті, що:

- визначають спрямування кримінального провадження (наприклад, ухвала про призначення судового розгляду, ухвала про повернення обвинувального акта, ухвала про закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами і перехід до судових дебатів тощо);

- встановлюють процесуальне становище учасників провадження (ухвала про визнання потерпілим, цивільним позивачем та іншим);

- спрямовані на реалізацію прав учасників кримінального провадження (ухвали за наслідками розгляду клопотань та заяв учасників кримінального провадження);

- спрямовані на збір доказів (ухвала про проведення експертизи, ухвала про визначення обсягу доказів, що підлягають дослідженню, та порядку їх дослідження тощо);

– про застосування заходів забезпечення кримінального провадження (ухвала про здійснення приводу, про накладення грошового стягнення, про відсторонення від посади, ухвала про накладення арешту на майно, ухвали про обрання запобіжного заходу);

– що приймаються за наслідками перегляду судового рішення (ухвали апеляційного суду за наслідками апеляційного розгляду, ухвала суду за наслідками кримінального провадження за нововиявленими або винятковими обставинами);

– про вирішення судом питань, пов'язаних із виконанням вироку (ухвала про відстрочку виконання вироку, про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання тощо).

Висновки. В результаті проведеного дослідження виявлено найбільш істотні, на думку автора, критерії, на підставі яких здійснено класифікацію ухвал суду, що постановляються у кримінальному провадженні. До таких

критеріїв віднесено: 1) стадію кримінального провадження, на якій постановляється ухвала; 2) суб'єктний склад суду, що постановляє судову ухвалу; 3) порядок кримінального провадження, в якому ухвала постановляється; 4) порядок та форму постановлення ухвали; 5) можливість оскарження; 6) місце судової ухвали у перебігу кримінального провадження; 7) функцію суду, яка знаходить своє вираження в ухвалі; 8) завдання, на виконання яких спрямована ухвала. Звичайно, розглянутий перелік критеріїв для класифікації ухвал суду не є вичерпним. Проте видається, що розглянута класифікація виділяє найбільш важливі особливості, притаманні судовим ухвалям, що виносяться в кримінальному провадженні, які зумовлюють відповідний порядок їх постановлення та вимоги до оформлення на різних стадіях кримінального провадження. В аналізі такого порядку постановлення та оформлення судових ухвал вбачаються перспективи їх подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Терехова Л.А. Система пересмотра судебных актов в механизме судебной защиты. Москва : Волтерс Клувер, 2007. 320 с.
2. Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве : теория, законодательство и практика. Москва : Юристъ, 2006. 174 с.
3. Лупинская П.А. Решения в уголовном судопроизводстве. Их виды, содержание и формы. Москва : Юрид. лит., 1976. 168 с.
4. Тайлієва Х.Р. Судові рішення у кримінальному процесі : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / НАВС. Київ, 2016. 211 с.
5. Харковець Ю.М. Інститут судових рішень в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Приват. ВНЗ «Європ. ун-т». Київ, 2018. 236 с.
6. Посібник з написання судових рішень у цивільному і кримінальному судочинстві. Київ : Ваіте, 2016. 206 с. URL : [http://nsj.gov.ua/files/1485510942Opinion_writing_civil_and_criminal_matters%20\(27.01.2017\).pdf](http://nsj.gov.ua/files/1485510942Opinion_writing_civil_and_criminal_matters%20(27.01.2017).pdf).
7. Карпенко М.О. Рішення слідчого судді у кримінальному провадженні: окремі аспекти/ *Форум права*. 2016. № 5. С. 53–57. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_5_11.pdf.
8. Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 22 серпня 2013 року №10-1332/0/4-13. *Закон і Бізнес*. 2013. Випуск № 41 (1131). URL: https://zib.com.ua/ua/42430-list_vssu_z_rozglyadu_civilnih_i_kriminalnih_sprav_vid_22082.html.
9. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 06 жовтня 2015 р. по справі № 5-2286км15. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52081090>.
10. Про правові позиції судової палати у кримінальних справах ВССУ за 2015 рік : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03 червня 2016 року. *Закон і Бізнес*. 2016. № 27.
11. Лупинская П.А. Законность и обоснованность решений в уголовном судопроизводстве. Москва : ВЮЗИ, 1972. 79 с.